

Forslag til tiltak for økt ombruk i norsk byggenæring

Vi takker for anledningen til å gi innspill til Ekspertgruppen for virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter.

Dette høringsinnspillet fokuserer spesielt på ombruk i byggenæringen. Bak innspillet står en rekke organisasjoner og bedrifter som jobber med ombruks- og byggenæringen. Flere er også del av Kunnskapsarenaen for ombruk i byggenæringen, som driftes av Sirkulær Ressurssentral (SRAS) i Oslo. Flere av de som stiller seg bak dette høringsinnspillet jobber direkte med ombruk hver dag og kjenner godt til drivere og barrierer for å lykkes med økt ombruk i byggenæringen.

Vi ønsker også at våre innspill vil tas inn i prosessen omkring hvorvidt og hvordan Norge skal få et samfunnsoppdrag for sirkulærøkonomi.

I ombruksbransjen er vi i dag langt bedre rigget til skalering enn vi var for fire år siden - ombrukssentraler etableres fra Agder til Finnmark, og digitale verktøy, rådgivere, prosedyrer og standarder har kommet til et langt modnere stadium. Samtidig er byggenæringen forøvrig, ikke like moden for å hente ut eller ta i bruk ombruksvarer. I en overgangsfase behøver bransjen «elbilfordeler» for å øke vårt nedslagsfelt og bidrag for å gjøre Norge mer sirkulært. Under følger våre innspill til hvordan en slik satsning kan se ut.

1. De største utfordringene for at byggenæringen kan bli mer sirkulær

b) Manglende eller ineffektive reguleringer

De viktige nye kravene i TEK17 til Ombrukskartlegging (§9-7) og Design for ombruk (§9-5(2)) følges ikke godt nok opp av myndigheter, og kravene følges heller ikke alltid i statlige og kommunale virksomheters egne byggeprosjekter. Mange kommuner kjenner ikke godt nok til eget regelverk og muligheter for sanksjoner- og sanksjonsmulighetene de har til rådighet er for svake. Det er ikke obligatorisk å dokumentere ombrukskartlegging eller design for ombruk for å få igangsettelsestillatelse, og det er få kommuner som har innarbeidet en praksis for tilsyn. Alt dette gjør at respekten for kravene blir mindre, og effekten mindre enn den burde være.

c) Manglende kunnskap eller bevissthet

Byggematerialene som er i bruk i dag, er en stor ressurskilde som i alt for stor grad blir til avfall etter endt opprinnelig bruk. Ombruk er en sirkulærøkonomisk metode som betyr at materialer eller komponenter brukes på nytt uten vesentlige endringer. I vårt møte med myndigheter og private aktører opplever vi en manglende kunnskap om hva ombruk er, og at ombruk blandes sammen med bevaring og materialgjenvinning. For å sikre en effektiv og presis utvikling av en sirkulær byggevareindustri er det viktig at vi er enige om hva vi snakker om når vi ønsker å øke ombruksgraden.

d) Mangelfulle avgifter og eller subsidier

I en presset byggenæring som for tiden har små marginer, er pris helt avgjørende. Ombruk er nybrottsarbeid, noe som foreløpig medfører mange ekstra kostnader. Når det i tillegg er både enkelt og billig å levere byggevarer og inventar til resirkulering, er det krevende å etablere konkurransedyktige ombruksløsninger. Dette vises spesielt gjennom en utstrakt praksis med at selv helt nye overskuddsprodukter på byggeplass kastes i stedet for å ombrukes.

e) Manglende markeder

Vi ser at stadig flere byggeiere og byggherrer er interesserte i ombruk, men at det i en nybrottsfase kan være tungvint og kostbart å ombruke nye byggevarer. Dette knytter seg spesielt til logistikk og vareflyt. Det er ikke i dag et godt nok marked for at en aktør som skal renovere/rive et bygg kan levere ombrukbare varer, og for nye bygg er det krevende å få oversikt over hvilke varer som finnes der ute som kan svare til deres behov. Resultatet blir at det er få insentiver både til å forsøke å få levert fra seg brukbare produkter på den ene siden, og til å lete etter ombrukte produkter på den andre siden. Da blir det enklere og rimeligere å benytte eksisterende lineære markedsløsninger. Det å være tidlig ute lønner seg sjelden eller aldri, og risikoen man må ta blir en barriere i seg selv.

f) Annet

Vi ser i tillegg at de som forsøker å ombruke byggevarer, støter på utfordringer med kvalitetssikring og data knyttet til de ombrukte varene. Det er krevende å teste og kvalitetssikre produkter for å kunne gi en god nok garanti for at de egner seg for ombruk. Her mangler det standarder og prosedyrer for kvalitetssikring.

Vi behøver faseoverskridende informasjonsflyt fra produksjon og byggefase til driftsfase og riving, til avfallssystem/ombrukssentral, og nye bygg. Mye av denne informasjonen finnes allerede, men informasjonen tas ikke vare på, og deles ikke videre. Informasjon er nøkkelen for å unngå at produkt blir til avfall, og gjøre avfall til produkt, og har derfor en stor potensiell verdi.

Ombruksprosessen krever investeringer i infrastruktur og sentrale lagringsplasser for mellomlagring og omsetning- over hele landet. Ombruk, fordi varene er såpass mangefartede,

krever også noe mer plass enn nye byggevarelagre. Samtidig konkurrer man med lineærmarkedet om tomter, noe som foreløpig er krevende.

2. Endringer i dagens virkemiddelbruk for å bli mer sirkulære

Det viktigste tiltaket for å få fart på ombruk vil være å gjøre det mer lønnsomt å ombruke varer enn å kjøpe nye. Da må det mer velfungerende ombruksmarkeder på plass, og dette krever støtteordninger og insentiver i en oppskaleringsfase. Disse kan for eksempel komme gjennom Enova eller Klimasats.

Samtidig må det bli dyrere å kaste og gjenvinne brukbare produkter. Avgiftene på avfall bør økes, og det bør bli forbudt å kaste nye varer og jomfruelige materialer og produkter. Insentiver som fremmer ombruksadferd bør innføres, så det blir mer lønnsomt å være god.

I tillegg har vi noen spesifikke tiltak innenfor ombruk i bygg:

- Skjerpe krav til ombrukskartlegging og design for ombruk:
  - o De viktige nye kravene i TEK17 til *Ombrukskartlegging* (§9-7) og *Design for ombruk* (§9-5(2)) er potensielt svært virkningsfulle for å utløse et sirkulært potensial i byggebransjen, men må følges opp og skjerpes.
  - o Kravet til ombrukskartlegging må medføre krav til dokumentasjon før byggeier får rivetillatelse, og ombrukskartleggingen kan ikke svares ut med «ingen ombrukbare komponenter».
  - o Kravet om design for ombruk må tillegges rapporteringsplikt før igangsettelsestillatelse.
- Kommunale og fylkeskommunale ombrukslagre har i dag ikke anledning til å selge til private aktører. Det offentlige er en viktig pionér i å etablere ombruksmarkeder, og det er viktig at kommuner og fylkeskommuner kan bidra fullt ut gjennom å tilby ombruksvarer til nye, private byggeprosjekter.
- Det bør opprettes digitalt og søkbart nasjonalt arkiv over bygg med relevant byggdokumentasjon. Dette kan gjøres i samarbeid med Nasjonalarkivets pågående arbeid med å registrere byggdokumentasjon på matrikkelkode, med "som bygget"-informasjon for nybygg, ombrukskartlegginger av eksisterende bygg og info fra rehab og drift. Å ta høyde for livsløp og at byggdata overføres fra bygghasen til driftsfasen blir sentralt.

3. Tre nye virkemidler for å fremme sirkulær økonomi

1. Sirkularitetsfond

For å få til et nødvendig skifte fra en lineær til en sirkulær økonomi, er det behov både for å gjøre sirkulære løsninger mer konkurransedyktige – og lineære løsninger mindre konkurransedyktige. Vi foreslår derfor at det innføres en sirkularitetsavgift på nye produkter, basert på hvor egnet produktet er for ombruk. Inntektene fra dette kan gå inn i et fond som brukes til å finansiere tiltak for å etablere nye sirkulære markeder.

Eksempler på subsidiering kan være til skånsom demontering i bygg, videreformidling av ombruksvarer og redokumentasjon av produktdata. Fondet kan for eksempel forvaltes av et nytt "Sirknova".

2. Nasjonale retningslinjer for regional utvikling av ombrukssentraler

Regjeringen gir retningslinjer til regionale arealplaner om å tilrettelegge for regionale ombrukssentraler, fortrinnsvis i tilknytning til eksisterende infrastruktur for transport. De regionale ombrukssentralene skal understøtte innsamling, lagring, istandsetting og distribusjon av ombrukbare byggematerialer fra byggeprosjekter som skal demonteres, og knytte dette opp mot lokale og nasjonale markeder. Dette vil muliggjøre et krav om minimum 5% ombruksvarer i nye bygg (punkt 3), og legge til rette for en sirkulær økonomi i byggenæringen innad i regionen og på tvers av regionene.

3. Nasjonalt krav om minst 5% ombrukskomponenter i nye bygg

Et nasjonalt krav om 5% ombruksvarer er viktig for å sette et gjennomførbart og realistisk mål for ombruk i alle prosjekter, noe som både vil løfte ombruk på agendaen i byggeprosjekter, og vil gi et forutsigbart marked for investeringer og viderutvikling av næringen.

Signert:

Lasse Aastorp Kilvær, partner Resirqel

Frank Jaegtnes, administrerende direktør, Elektroforeningen

Kirsti Svenning, styreleder i Nr. 17 nettverk for bærekraftig interiørarkitektur

Birk Bjørnstad, student ved NTNU i Trondheim

Sunniva Baarnes, leder av Rehub – online markedsplass for ombruk

Nina Riibe, administrerende direktør i Econa og leder av Sirkulærskiftet

Håkon Iversen, fungerende daglig leder i Sirkulær Ressurssentral

Heather Louise Mason, fagleder bærekraftige bygg, Trøndelag fylkeskommune

Stein Stoknes, faglig leder, Futurebuilt

Solveig Strand, daglig leder, Ratio arkitekter

Per F. Jørgensen, CEO, Vill Energi

Armelle Breuil, CEO, ACT!

Torgeir Sakstad, contry manager, Newlight

Bjørn Arild Thon, administrerende direktør, Renas

Ingvar Aune, CEO, Sirken

Thomas Berge Foyn, Bærekraftskoordinator og prosjektleder i Advansia

Martin S. Eid, CEO Ombygg AS

Philip Stensrud, Fagleder arkitektur, PIR2 Oslo AS